

Előzetési feltételek  
helyben házhoz hord-  
va vagy vidékre postán  
küldve:

Egész évre 6 frt — kr  
Fél évre 3 frt — kr  
Negyedévre 1 frt 50 kr

**Hirdetések díja:**

□ centiméterenként 3  
kr. Kereskedők és gyá-  
rosok külön árkedvez-  
ményben részesülnek.  
Bélyegdíj 30 kr.

Nyitlár sora 20 kr.

# KÖZÉRDEK

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDASÁGI LAP.

Szerkesztői Iroda

Kiadóhivatal:

Nagyenyedi Könyv-  
nyomda és Papírru-  
gyár Részvénytársaság  
Főter 38. szám alatt,  
hova ugy a lap szelle-  
mi részét illető köz-  
lemények, mint az  
előfizetések és  
hirdetések bér-  
mentesen küldendők.

Kéziratok nem adat-  
nak vissza.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.

## Belügyminisztérium.

A belügyminisztérium költségvetése, mint minden évben, az idén is nagyobb és behatóbb vitára adott alkalmat. Az ellenzék panaszai többnyire a főispánok ellen koncentráltak, mint a kormány bizalmi emberei ellen a vármegyékben, és leginkább az erőszakos eljárást a képviselőválasztások alkalmával vetették szemükre. Szeretik állítani, hogy a főispánok hivatalnokok felelősség nélkül, hogy egyedüli kvalifikációjuk a kormány bizalma. Az bizonyos, hogy a kormány bizalommal kell viseltetnie a főispánhoz, aki bizonyos értelemben nem a kormány, hanem az állam érdekeit képviseli, melyeknek legfőbb örül a törvényhozást és az ebből eredő kormányt tekintjük.

Az épen a nagy igazságtalanság az ellenzékétől, hogy vak buzgóságában nem tudja e két fogalmat: államérdek és kormányérdek, egymástól megkülönböztetni, mintha a kormány más célokat követhetne, vagy akarna követni, mint amelyek az állam érdekét emelni és előmozdítani képesek.

És éppen a főispánok tételénél mu-

lasztják el ezt a finom megkülönböztetést, mikor a kormány e kiküldöttét a kormány és a szabadelvű párt érdekei képviselőjeként állítják oda, holott nem egyéb az, mint ellenőrző közeg, mely magasabb államérdekben az önkormányzati működés felett őrködik.

Az egészségügyi viszonyok hasonlóképpen minden évben alkalmat adnak különféle panaszokra. De ha a vonatkozó viszonyok felett elfogulatlanul akarunk itélni és fáradságot veszünk magunknak, hogy a valódi okokat kutassuk, meg fogunk győződni, hogy a most létező közigazgatási apparátussal jobb eredményt nem lehet elérni és hogy az ország kedvezőtlen egészségügyi viszonyaira mint legerősebb és teljes érvényű bizonyítékra lehet hivatkozni a közigazgatás államosításának szükséges volta mellett. Magától értetődik mondhatjuk, hogy rendeletekkel és törvényekkel az ország egészségügyi állapotát emelni nem lehet, ha a rendelkezésre álló közegek a belügyminisztérium fejelemi hatalmán kívül állanak és jogosan követelni sem lehet, hogy a központi közegek, melyeknek az a felada-

tuk, hogy a legjobb utasításokat adják, maguk és mindenütt végre is hajtsák ezeket az utasításokat. Az ország egészségügyi viszonyai, melyek különben épen nem oly szomorúak, mint a feketére festett ellenzéki jelentések állítják, már életkérdéssé tették a közigazgatás államosítását és ezt a körülményt Perczel Dezső belügyminiszter szinte bámulatra méltó ékesszólással kötötte az ellenzéki képviselő urak lelkére.

A belügyminiszternél hozzá vagyunk szokva parlamenti beszédeiben az éles és szabatos meghatározásokhoz és körülrásokhoz. Debatteknak ismerjük őt, kit ellenfelei tisztelnek és félnek, aki tárczáját minden részletében ismeri és akinek mindig rendelkezésére áll egy kiváló ékesszólás és félelmes harczkészség isteni adománya. Beszédei világosak és ügyesek, kifejezési módja tartalmas, gondolkozása tiszta és értelmes; nem csoda tehát, ha beszédeit mindig sok élvezettel és nagy figyelemmel hallgatják. Utolsó beszédében azonban, melyben az ország közegészségügyi viszonyairól nyilatkozott és a fővárosi rendőrséget és csendőrséget védelmezte,

## TÁRCZA.

### Az „öreg“ Szász Károly.

— A Közérdek eredeti tárczája. —

Írta: Bodrogi János.

(Folytatás.)

Az 1834-iki kolozsvári országgyűlésre igen nagy feladatok megoldása várt. Legelső volt természetesen az összehalmozódott sérelmek orvoslása és kapcsolatosan az ország alkotmányos szabadságának helyreállítása. A kormányzék a Leopold-féle diplomát huszonhárom év óta számba se veszi, pedig ezen nyugodott Erdélynek egész alkotmány. Wesselényi gunyos megjegyzése szerint a Diploma Leopoldinum „tizennyolcz pontja közül lelkiismeretesen csak az tartott meg, melyben a fejedelem ezt mondja: az Erdélyben levő katonaságnak pedig mindenkor németet fogunk vezérének kiuevezni.“ Adót a kormány országgyűlés nélkül maga vet ki, a főhivatalokat tetszése szerint tölti be, pedig a Diploma Leopoldinum értelmében azoknak betöltése mindig az országgyűlés joga. Továbbá az adószedés és adóbehajtás ügyét a kancellária maga önállóan vezeti s a befolyó jövedelmeket tetszése szerint, legtöbbször nem is az ország szükségleteinek fedezésére fordítja.

Ilyen szomoruan állanak Erdélyben az alkotmányos viszonyok az 1834-iki országgyű-

lést közvetlen megelőzőleg. Az ellenzék vezérei, Szász Károly, Kemény Dénes, Wesselényi stb., az ugynevezett „vándor patrioták“, egyik megyéből a másikba járnak s a megyegyűléseken megjelenve, élesztik az ellenzéki hangulatot, úgy, hogy legelső sorban az őik izgatásukra történt, hogy a megyék egymás után szólalnak fel az országgyűlés összehívása s a törvényes állapotok visszaállítása érdekében. A „vándor patrioták“ között pedig Szász Károlynak igen nagy szerepe lehetett, mert hiszen ő, ki a szónoklásban s különösen a rögtönzésben valósággal nagy mester volt, mindenütt és minden körülmények között azonnal feltalálta magát.

Végre is a kormány folytonos törvénytelen eljárásai miatt a legtöbb megyében oly nagy az ellentállás, hogy azok „résztint egyáltalán tartózkodnak a tisztújítástól, résztint a törvény értelmében tartják meg a restauratiót, mely utóbbi esetben azonban a kormány a választásokat megsemmisíti: a közigazgatás menetében oly fennakadásokat idéz elő, hogy a kormánynak vagy az alkotmány helyreállítása által, vagy más uton erőlyesebb, sőt erőszakos eszközökkel kell gondoskodnia a rend helyreállításáról. Az erőszakot választja.“<sup>1</sup> Wlassics királyi biztost, mint horvát bánt, Erdélybe küldi s megbizza az alkotmány felfüggesztésével.

<sup>1</sup> Szilágyi S. A magy. nemz. tört. IX. k. 250. s. köv. 1.

De Wlassics, látva, hogy az ellenzék erőszakkal elfojtani most már ugy sem lehet, maga ajánlja a kormánynak az országgyűlés összehívását, majd megbízatásáról lemondva, helyét Estei Ferdinánd főherczegnek adja át.

Nem tartozik szorosan a feladatunkhoz, hogy ez országgyűlés igen érdekes előkészületeivel tovább is részletesebben foglalkozunk, épen azért, hogy tulajdonképpeni tárgyunkhoz közelebb érkezzünk, csupán röviden említem meg, hogy az első országos ülés — melyet pedig május 26-án kellett volna megnyitani — a királyi biztos tapintatlansága miatt csak május 28-án tartott meg. Az országos ülés első heteit az elnök és jegyzők választása kérdése veszi igénybe. A vitatkozások folyamán a kormány és az országgyűlési nagy többség felfogása közötti, csaknem betölthetetlennek látszó űr azonnal élesen szembetűnik. A kormány makacsul ragaszkodik mindenben az eddigi — ugyan huszonhárom éves visszaelésen alapuló, de — törvénytelen eljárásához; az országgyűlési ellenzék pedig szintén mindenben a Leopold-féle diploma s más törvények által határozottan előírt alkotmányos állapotoknak helyreállításáért küzd odaadó lelkesedéssel.

Ilyen előzményekkel nagyon kevés eredményre lehetett kilátás. Az ellenzékben is árnyalatok keletkeznek. „Wesselényi Miklós

a legjobbat nyújtotta, amit csak nyújthat az a férfi, aki, mint más alig, hivatva van és képes az ország belügyeit vezetni, a közigazgatást elfogulatlanul és befolyásoltatás nélkül javítani.

A rendőrség egy darázsészekbe nyult, midőn a sajtó egy kinövés ellen fordult s azok az apró emberek, akiknek a bőrre megy a dolog, most lármát ütnek s a közvéleményt hívják segítségül. A közönséget hívják, azt, amely zsákmányhadjárataik tárgya és e kinövésnek életre, halálra ki van szolgáltatva. A közönség a rendőrség eljárásában purifikációt lát, melyet élénk örömmel üdvözöl. Nem az alkalmazott eszközöket nézi, sem egyes rendőrségi közegek balfogásait, hanem az egész akció czélját veszi szemügyre, amely akció egy felette kollektív országos csapástól való szabadulást helyez kilátásba. Mikor pedig ezek a kis emberek — nem akarjuk másképp nevezni az egyes sajtóalkalmazókat — a rendőrség ütésre emelt karjának láttára vad jajveszékésben törnek ki, ez semmiképpen se akadályozza a rendőrséget, hogy végére juttassa a purifikáció eljárását. Kihágások és kinövések vannak mindenütt, a rendőrségnél csak úgy, mint a sajtónál. Ámde egyes kinövések miatt nem szabad az egész intézményt, egész testületeket elítélni, hanem a kinövéseket kell kiirtani.

Perczel Dezső elég férfi arra, hogy megszabadítson bennünket e kinövésektől.

### A kereskedelemügyi minisztérium költségvetése.

Budapest, 1898. február 3.

A belügyminisztérium költségvetésének elintézése után báró Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter költségeloirányzata kerül tárgyalásra a képviselőházban, mely alkalommal a „P. Corr.” értesülése szerint a legmagasabb színvonalon álló vita várható, aminőt a napirenden levő tárca joggal igényelhet is. Báró Dániel Ernőben olyan kereskedelemügyi miniszterünk van, aki minden önálló felfogása mellett is, melyet tárcaja körében érvényesít, éppen Magyarország kereskedelmének és iparának érdekében figyelembe veszi mindenkinek véleményét és minden jogos követelésnek megfelelő. Előtte Magyarországnak nagy gazdasági érdekei állnak a legelső sorban s ő mindent ez érdekek szolgálatába szeretne állítani. E mellett a legcsekélyebb, legjelentéktelenebb dolgok sem kerülnek el gondoskodó tekintetét, mert lehetnek emberek, kikre nézve ezek a jelentéktelen érdekek életkérdést képezhetnek. Legyen az nagy ipar, vagy házi ipar, mind a kettőt egyenlő melegséggel veszi partfogásába, ugyanazon aldozatkésztséget, magas értelmet, szerető elbánást szenteli mind a kettőnek.

A tárca számtalan osztályában, melyek magukban foglalják a kereskedelmet, ipart és forgalmat, meglepő biztossággal mozog b. Dániel Ernő és e téren akár a legfontosabb, akár a legjelentéktelenebb kérdést vetik fel, a kereskedelemügyi miniszter rögtön bejelenti állásfoglalását, miután tárcajának legfontosabb és legjelentéktelenebb kérdéseit a maguk egész terjedelmében alaposabban és jobban ismeri, mint bárki a magyar parlamentben.

Magától értendő, hogy ettől a bámulatos tudástól, ezektől a mindent felölöl ismeretektől a sikert, a nagy és tartós sikert nem lehet megtagadni és a parlamenti bírálat: ha igazságos és találó akar lenni, kell

hogy minden téren biztos és folytonos haladást állapítson meg és ismerjen el, — mindazokon a tereken, melyek a kereskedelmi budget nagy keretében a vizsgáló szem elé tolnak. Sikereket, melyeknek nagy közgazdasági fontosságaért a külföld irigyel bennünket, majd meg üdvözöl. Minden téren egészséges, erős fejlődés, tepsedes sehol. Ez a legszebb ítélet, melyet a nemzet miniszter felett mondhat, aki egész tevékenységét, tehetségét és tudását, legjobb erejét és egészségét szívesen áldozza azoknak az ügyeknek, melyeket a nemzet reá bízott. A nagy elismerésből, melylyel a kereskedelmi budget tárgyalásának e pillanatában a tárca vezetőjét érdeme szerint elhalmozzák, jókora rész marad még báró Dániel ama munkatársai számára is, akik közreműködtek a nagy sikerek elérésében és sem a parlamentnek, sem a közvéleménynek nem szabad észrevétel nélkül mellőzni a miniszter oldala mellett álló személyeket. Miniszterének támogatására hivatott, mint más alig; munkás, mint senki más; erélyben, erőben és szorgalomban a miniszterrel egyenlő Vörös László államtitkár, kit ugyanazok a gondok, ugyanaz a munka nyomnak, mint a minisztert, de nem ugyanaz a felelősség. Vörös László több, mint a kereskedelemügyi minisztérium első hivatalnok; az első munkás ő és a legjobb is, aki felelteti a visszaemlékezést korábbi erőkre.

A kereskedelemügyi miniszter munkatársai közt a magyar államvasutak elnökigazgatója az egyedüli, kinek vállait szakadatlanul ugyanaz az óriási teher nyomja. A magyar államvasutak fejlesztése és vezetése oly feladat, mely egyes egyedül képes egy szaktárcát foglalkoztatni s melyet Ludvig Gyula elnökigazgató, mint a vasutgy terén Európa-szerte hírneves szakférfi, azzal a tántoríthatlan nyugalommal és biztossággal bír meg, melyet leginkább kell bámulni hasonló állásokban. E mellett a

és Kemény Dénes — ki a kir. biztos Ferdinánd főherczeg szerint az oppositiónak „leggarázdabb” tagja<sup>1</sup> — a hevesebb ostrom vezetői valának; ellenben Bethlen János a nagyobb akadályokat nem annyira ledönteni, mint megkerülni akarta. E nagytekintélyű férfi politikájához közelített Szász Károly is. Eleinte Szász és a mérsékelt irány, utóbb Wesselényi és a radikál párt került felül<sup>2</sup> s amilyen arányban növekszik Wesselényinek, Kemény Dénesnek és társaiknak a népszerűsége, olyan arányban szorulnak háttérbe Szász Károly s vele az ellenzék mérsékeltbb elemei. Pedig tagadhatatlan, hogy épen ezuttal a józan és egészen mérsékelt politika hozta volna meg igazán a kívánt eredményt.

Az ellenzék formális két részre szakadása június 24-én, mikor Szász Károly hatalmas szónoklatát tartotta, még nem történt meg, úgy, hogy beszédét közbe-közbe még az egész ellenzék általános helyesléssel kísérte. Ez a beszéd, mely ugy alak, mint tartalmi tekintetben valóságos remekmű s mely összehasonlíthatatlanul az egész országgyűlés folyama alatt minden tekintetben a legnagyobb szabású és legsikerültebb beszéd volt, megérdemli, hogy egy kissé részletesebben foglalkozzunk vele, annál is inkább, mert hiszen ebben Szász Ká-

rolly igazi államférfi erejét, nagy szónoki tehetségét mintegy megnyilatkozni látjuk.

Mindjárt beszéde legelején határozottan sikra száll „a kegyelmes királyi leírás” névelyes és sérelmes pontja ellen. Pl. a leiratnak arról a részéről, mely az országgyűlés huszonhárom évi elhalasztásának az okaival foglalkozik s a mulasztást mintegy mentegetni igyekszik, azt mondja, „hogy azt törvényes értelemben elfogadni nem lehet, holott nem csak egy constitutio alkotmány természete mulhatatlanul felteszi, hanem világos törvényünk is minden kikötés nélkül parancsolja az országgyűlés időről időre való tartását.”<sup>1</sup> A királyi leirat azon része ellen pedig szintén határozottan óvást emel, mely az országos hivatalok betöltésénél az országgyűlésnek csak kandidate jogáról tesz említést, mert hiszen az 1791-iki 20-ik törvénycikkelyből, a Diploma Leopoldinumból s „a szüntelen való gyakorlatból kitetszik, hogy azon just, melyet mi az országos hivatalok betöltésére nézve gyakorolunk, csupán candidationak tekinteni nem lehet, sőt az idézett törvénycikkely ezt nyilvános kifejezéssel választásnak nevezi.”<sup>2</sup> Nagyon hangsúlyozza beszéde további folyamán azt, „hogy addig a királyi előadások vizsgálat alá vételére nem bocsátkozhatunk s a törvény parancsolta mun-

kalatokba nem kezdünk”, míg „az országgyűlésnek egy törvényes fő és törvényes rendes kezek által való létszerítése” meg nem történik. „Jól tudom, — mondja tovább — hogy az 1791-iki 11-ik törvénycikkely szerint az országgyűlés előleges tárgyai a királyi előadások és mégis azt erősítem, hogy most annak kezdetén még a királyi előadások vizsgálat alá vételére nem ereszkedhetünk, mert az érdekelt törvénycikkely rendszabását érthetem országunk oly állapotjára, mikor az törvényes álladalmában van, de most még az országgyűlés feje és tollvivő kezei hiánya miatt nem lévén abban az állapotban, hogy törvény parancsolta munkálatait elkezdhesse, épen ez okból azt nem teheti, hogy királyi előadásokba ereszkedjék.” Az egész országgyűlési ellenzéknek zugó helyeslése fogadta a kiváló tudós jogi fejtegetéseit.

Beszéde további folyamán szól első sorban az országgyűlési jegyzőkönyv vitelmódjáról, szelleméről és kiterjedéséről, kiemelve különösen azt, hogy „abba az előadásban és végzésen kívül az országgyűlési tagok egyes vélekedései is beiktattassanak.”<sup>1</sup> Foglalkozik azután a lajstrom szükségességével. „Kinek van jusa választani?” teszi fel a kérdést beszéde folyamán. Véleménye szerint a lajstromnak kettős czélja van: „egyik az, hogy azoknak felolvastatása nyomán

<sup>1</sup> Szilágyi S. i. m. 258. l.

<sup>2</sup> Kemény Zs. Tanulmányai II. k. 80. l.

<sup>1</sup> Az 1834-iki országgyűlés jegyzőkönyve 40 a. köv. II. l. h.

<sup>1</sup> I. m. 41. l.

magyar államvasutak óriási hálózata, amely legnagyobb a kontinensen, nem mint kérelhetetlen öncél áll előttünk, hanem az egész intézmény Magyarország közgazdasági érdekeit szolgálja, — kereskedelem, mezőgazdaság és ipar szolgálatában áll.

Szerencsét kívánunk a miniszternek ezekhez a munkatársakhoz és sikerekhez, melyeknek lelke ő s melyeknek keresztülvételét oly kipróbált és megbízható kezekbe tehetette le.

A tárcza költségelírászatának tárgyalása pedig legyen méltóságos, méltó az ügghöz és ama derék munkásokhoz, akik erejük javát Magyarország e nagy érdekeinek szentelik.

### Rektifikáció.

Gyulafehérvár, 1898. február 3.

Gyulafehérvári rendes tudósítónktól kapjuk a következő sorokat:

Sietek tudósítani, hogy a „Pesti Napló“ és a „Budapesti Hírlap“ 32-ik számaiban Gyulafehérvárt illetőleg megjelent közlemények teljesen alaptalanok s minden valóságot nélkülöznek. Érttem a „Pesti Napló“-ban a napi hírek között „Oláhok mozgalmá“ és a „Budapesti Hírlap“-ban a „Politikai hírek“ között „Chorin Ferencz üdvözlése“ cím alatt megjelent rövid híreket, melyek a nevezett budapesti lapok február 1-én kiadott 32-ik számaiban lettek közzé téve.

A Pesti Naplóban ugyanis „Oláhok mozgalmá“ cím alatt az van írva, hogy Ratiu és Lucaci a Brassóban tartott ülés után vonaton Gyulafehérvárra jöttek, hogy itt népgyűlést tartsanak az oláhokkal, de a rendőrkapitány a gyűlést betiltotta s a két népvezér ennek láttára tovább utazott, azonban az oláhok ebbe nem nyugodtak bele, hanem Patitia (Batice) ügyvéd házában összegyűltek s ott a bukaresti liga ismeretes lázító röpiratát felolvasták s elfogadták az oláhok között leendő terjesztés céljából. Beszél a hírlapi közlemény to-

megtudódjon: ha vajjon mind azok, kik ide tartoznak, itt vannak-e? Másik lehet az: vajjon azok, kik jelen vannak, mind országgyűlési tagok-e?<sup>1</sup>

Részletesen szól arról, hogy ezuttal „mit válasszunk?“ Majd elmondja véleményét a választás módját, helyét és idejét illetőleg. Kétségtelenül itt, a választásról szóló előterjesztésével kapcsolatosan mondotta el azt, amit Kemény Zsigmond kiválóan hangsúlyoz, de amit én a kezeim között levő országgyűlési jegyzőkönyvben nem találok s legfennebb csak a sorok közül tudok kiolvasni, azt t. i., hogy „Szász indítványba hozta, hogy csak az tekintessék megválasztottnak, ki a szavazatot adók felénél legalább egygyel több szavazatot, azaz, ki általános többséget nyer. A híres vizaknai követ — folytatja Kemény Zs. — e tárgyan tartá az egész országgyűlés folyama alatt kétségtelenül a legragyogóbb szónoklatot, melyben a szónoki előadás szépségei az érvek leirhatatlan erejével versenyeztek.“<sup>2</sup> A beszéd utolsó s mintegy befejező részét képezi az a javaslat, melyben a felség elébe küldendő felírás kiállításáról és tartalmáról szól.

Ez a beszéd természetesen megtette a hatását, de azért, fájdalom, az országgyűlés — itt ezuttal nem részletezhető okok miatt

<sup>1</sup> I. m. 43. l.

<sup>2</sup> Kemény Zs. i. m. 83. l.

vább a röpirat tizezer példányának lefoglalásáról s arról, hogy az izgatók elhatározták memorándumot küldeni a királyhoz s a röpirat szerkesztésével dr. Batice (Patitia) ügyvédet bízták volna meg.

A leghatározottabban mondhatom, hogy a hatóságnak semmiféle népgyűlésről tudomása nincs, ilyen megtartására engedély nem kéretett s így természetesen gyűlés megtartása sem lett betiltva; a „két apostol“ ide nem érkezett, Patitia ügyvéd házában gyűlés nem volt; röpirat szétosztásáról — eddig legalább — senki sem tud, sem memorándumról.

A „Budapesti Hírlap“-ban megjelent hír, mely szerint a gyulafehérvári szabadelvű párt Chorin Ferencz üdvözlölte volna, szintén nem felel meg a valóságnak; a Téri fellépése óta megoszlott szabadelvű párt egyik része sem tartott értekezletet, így tárgy határozatot nem hozott s e közlemény is csak olyan hírlapi kacsa, mint az előbbi.

Valószínű, hogy az oláhokról szóló hírt valamelyik oláh agitátor küldötte be, hogy — ha mindjárt vastag hazugság is, — de a kérdés szellőztetésével a kedélyeket izgassa; vagy pedig oly meggondolatlanságnak tulajdonítandó, amilyen csak valami éretlen éstől telik ki.

### „Ébredjetek, románok.“

— Földérett oláh puccs. —

Ma már meg van állapítva, hogy a bukaresti liga segítségével formális fölkelés előkészületeit tették meg az akció emberei.

Az irredenta emberei fegyveres kísérletől sem riadnak vissza és úgy számolnak, hogy ha ezt magyar területen a magyar állam ellen előidézni sikerül, a külföld beavatkozását sikerrel sürgethetik a magyarok ellen.

### A Petru Maior.

A „Magyarország“ a következőket jelenti: A budapesti Petru Maior nevű román egyesületben, amely a legtulzóbb román

— a rendek elnöke és az ítélő mesterek megválasztásán kívül eredmény nélkül osztott szét. Ki tudná megmondani, hogy esetleg milyen nagy eredményeket tudott volna felmutatni, ha Wesselényivel és a tulzókkal szemben Szász Károly s vele a higgadtabb, mérsékelt ellenzék jut előtérbe?

Szász Károlynak ezen beszédéről mondja Kóváry László, midőn „Erdély története 1848—49-ben“ cz. munkájában Szász Károlynak az unio létrehozatala érdekében mondott szintén nagyszabású beszédét jellemzi, hogy „e férfi, ki az 1834-iki örök emléktű gyűlés élő könyvtára volt, ki mint előbb nagy-enyedi törvénytanár Erdély jog és története lapjait színről-szinre ismerte; e férfi, ki az említett gyűlésen a főkormány-szék törvénytelenége ellen hat nyomott ívet egyszerre szónokolt: önteni kezdé szavának árját“<sup>1</sup> stb. — E beszédre érti bizonyára Ballagi Géza igen érdekes és jellemző megjegyzéseit, midőn azt mondja, hogy „Szász Károly tiszta logikus előadásával, higgadtságával, a legbonyolultabb kérdések utvesztőjéből is képes volt kivezetni a révedzőket s épen ezen tulajdonságánál fogva vezéri szerepre térmett.“<sup>2</sup>

(Vége következik.)

<sup>1</sup> Kóváry L. Erdély tört. 1848—49-ben. 44. l.

<sup>2</sup> Szilágyi S. i. m. IX. k. 258. l.

agitátoroknak gyűlhelye, pár hét óta sajátos mozgalom volt észlelhető. A gyakori gyűlések elárulták s kétségtelenné tették, hogy a bukaresti liga, amelynek a Petru Maior mindenkor a leghivebb támasza volt, ismét tervez valamit. Az államrendőrség politikai detektívjei lázas buzgalommal igyekeztek nyomára jutni a készülő akciónak.

A vámház-köruti Micsek-féle kávéházban összegyűlt Petru Maior egyesületi tagok beszédeiből sikerült annyit megtudniok, hogy valami Fölvívásról van szó, amelyet a bukaresti liga bocsátott ki az erdélyi románokhoz. A megindult nyomozás első sorban a főpostát figyelte meg s különösen a Brassóból érkező levél- és csomagküldeményeket vették beható vizsgálat alá. De már későn!

A postán megtudták, hogy két nappal ezelőtt Marescu Oktáv, a bukaresti liga Brassóban lakó agilis tagja, küldött egy nagy csomagot a Petru Maior egyesület elnökségének címére. A csomag tartalma gyanúant a szállító-levélen „rományok“ jelzés volt. Kétségtelen, hogy a mozgalmat előidézett s a bukaresti liga által kibocsátott Fölvívásokat ez a csomag tartalmazta.

A további nyomozatnak színtere most már csakis Brassó lehetett. A politikai detektívek legügyesebb két tagja ment le Brassóba azzal az utasítással, hogy ezeknek a Fölvívásoknak legalább egy példányát kaparítsák kézhez s ha esetleg többet is találnának, foglalják le s szállítsák be a belügyminisztériumba.

A detektíveket már a pályaudvaron várta a brassói csendőrség parancsnoka, akit a honvédelmi miniszter a belügyminiszter fölkérésére távirati uton arra hívott fel, hogy a belügyminiszter érkező küldötteinek a legnagyobb csendőri segílyt bocsássa rendelkezésére.

A miniszter emberei éppen jókor jöttek, hogy a brassói postán egy csomagot lefoglaljanak, amelyben Marescu Oktáv a Fölvívásoknak mintegy 12.500 példányát akarta továbbítani.

Eközben arról is értesültek, hogy a környékbeli oláh pópák ezer számra kapták ezeket a fölvívásokat a nép között leendő szétosztás végett.

### A fölvívás.

Kedves testvéreink a Kárpátokon túl Hozzátok küldjük be ezen röpiratokat, amelyeket követni fognak annak idején embereink is. Tinektek küldjük e sorokat, terjesztétek titkon és csendesen, hogy ne legyen idejük utálatos ellenségeiteknek elválni az utat előttünk, hogy annak idején tehessünk és kiszabadithassuk magunkat az utálatos magyaroknak s kormányuknak hatalma alól. Ébredjetek, románok! Ne nézettek tovább, hogy a magyar kormány és népe elveszi azokat a kis jogokat is, amit őseitek vértük árán szereztek meg. Volt idő 1848-ban, mikor féive tölünk felszabadítottak bennünket. De lesz még egy 48! Ez a föld, amelyen ti leigázva laktok járommal nyakaitokon, a tietek volt s ezt vissza kell szerezni vér árán is. A jövő s a hatalmas segíly sokat ígér nektek!

Bukarest, 1898.

Boldog viszont látásra

a titkos intéző bizottság.

### A nyomozás.

A detektívek a csendőrökkel sorra vették a Brassó környéki oláh falvakat. Elsőbben Pürkerczen Toma Giorgiu oláh pópánál tar-

tottak házkutatást, majd Bácsfalun Frates Toma pópánál, mindkét helyen több ezer példányt foglalva le a fölhívásokból. Közel három napi kutatás után 30.000 darab fölhívást szedtek össze s szállították fel a belügyminisztériumba.

Veszélyes volt ez a röpirat annyiban, amennyiben a szétszórtással és terjesztéssel megbízott pópákat külön levélben hívta fel a bukaresti liga, hogy oktassa ki a románokat egy közeli jövőben kitörő forradalom tennivalóira. Bátorítsák őket, mert a hatalmas orosz segély biztosítva van számukra s diadaluk az utált magyarok fölött biztosítva van.

A leleplezett akna-munka híre óriási konsternációt keltett a bukaresti liga tagjainak körében és siettek nyomban a si fectisti nega elvére helyezkedni. Közönyeiket kivétel nélkül, de különösen a Brassóban megjelenő „Gazetta“ élénk színnel ecsetelte, természetesen elferdített tendenciózus hazugságok kíséretében, a kormány eljárását.

A Brassóban e hó 24-én tartott titkos konferencia határozatából kifolyólag a leleplezett hazaárulók most álarcot fognak a kormányval szemben használni. Kimondták — persze csak a képmutatás kedvéért, — hogy ők mindenben a kormány kezére fognak játszani, de csak azért, hogy félrevezessék, sőt még hírlapilag is nyilatkozni fognak, hogy ők mindenben jó hazafiak!

### Tapasztalatok az anyakönyvvezetés köréből.

(II. közlemény)

Mottó: a régi.

Amikor hozzákezdtem az anyakönyvi hivatalhoz, minden dolgot, ami csak előfordult, iktatóra vettem, születést, halált, házassági kihirdetést, felsőbb rendeletet, saját levelezéseimet. stb.

Tengersok számra felvittem, 500—600 körül volt az évi ügyforgalom. Ez így ment két évig. Jöttek rokon természetű darabok, melyek egy, vagy más születési, halálozási esetre vonatkoztak, bírói kiigazítás, idegen anyakönyvi hivatalok megkeresése stb.

Hogy mégis együtt találhatók legyenek, össze kellett keresgélni az egy ugyanazon esetről szóló aktákat, mindig végignézni az iktató 500—600 ügyszámát. Rájöttem, hogy ez így nincsen jól, 60 forint nem érdemli ezt a fáradságot. Hát ezen, már t. i. a 60 frton, segített a Belügyminiszter [ur, de az irattáram, az rendtelenségben maradt. De hogy is maradt.

A karácsonyi hosszú ünnepi esteiken — nem lévén a csúcsi kávéházakban semmi vonzó — itthon ültem és unalmamban rendeztem az irattáramat. Ezzel két dolgot végeztem: megöltem az unalmat, mert ennek a fertelmes betegségnek orvossága a munka; és rendben volt az irattár. Cselekedtem pedig ezt ilyenén móddal:

#### a) Születési irattár.

Elővettem a születési anyakönyvet, rányitottam 1895. október 1-én történt 1. számú bejegyzésére. Egy fél iv papirt hosszára összehajtottam, kívül ráirtam: Szám: 1—1895. szül., a közepe tájára: Szabó János születése. Akkor kinyitottam és jobb felére irtam:

Született: Maros-Koppádon 1895. szeptember 28.

Atyja: Szabó János földmives.

Anyja: Aknai Rebeka.

Ez után aláhúztam. Az aláhúzás alá jönnek az iratok.

1. Keresztelő lelkész igazolványa.
2. Bírói kiigazítási végzés (az anya családi neve nem „Aknai“, hanem „Szilágyi“).
3. Halotti bizonyítvány (a gyermek 1896. márcz. 15-én elhalt).

Igy folytattam tovább évről évre. Évenként fedéltáblákba kötöm össze; ahány születés, annyi fél iv papir lesz egybekötve. Némelyikben jelenleg nincs semmi, de később, ha jön, nem veszem iktatóra, hanem előveszem a „születési névmutató“-t, kikeresem a születési számot, amelyhez tartozik az irat és abba teszem be, adván azt a számot, ami ezen félívben következik, röviden jelezvén a tartalmát, teszem fel: miniszteri rendelet „névmagyarosítás“, „törvényesítés“ stb. Így minden okmány, mely azon egy esethez tartozik, együtt, egy helyen lesz az illető gyermek születési iratsomójában.

Mondok el egy esetet, hogy mennyi mindan irat jön bele egy ilyen félívbe:

1896. szeptember 23-án a kerületi felügyelő ur a 12 számú születési bejegyzésben (1895) hibát kapott, t. i. az anya életkora nem volt bejegyezve, mert a bejelentő nem tudta bemondani, én meg találmra nem irhattam be. Ha az apa életkoráról lett volna szó, hát irtam volna egy számot, de nőknél ez kényes dolog. Egy-két hónap többséget sem szívesen fogadnak, hátha éppen 5—6 évvel tettem volna idősebbnek, s az illető megtudta volna...

Jaj! szegény fejem, tudom, hogy amit kaptam volna, nem vette volna le rólam sem a kerületi felügyelő, sem a belügyminiszter ur.

Denique a felügyelő ur elrendeli a bírói kiigazítási eljárás megindítását. Itt első teendő a puhatolódzás, mert a kiigazítási kéreéshez kész tervezet kell csatolni.

Az anya marosgezei. Küldök egy idézést. Visszajön az idézés a bíró azon megjegyzésével: nem kézbesíthető, mert ismeretlen helyre eltávozott. No szegény anyakönyvvezető, lódulj utána, mert a tiszteletdíjt nem adják ingyen. Gezsén szolgáló volt az illető; megtudakoltam, kinél szolgált? Irtam a gazdájának, mondaná meg, hová távozott. A gazdája tudatta velem, hogy tőle úgy ment el, hogy Gyergyó-Remetére megy a szülőihez. Hála Istennek, csak hogy nyomou vagyok. Irok a gyergyóremetei róm. kath. lelkész urnak, tudassa velem, hogy X. Y. hány éves? A plebános ur nem felelt (pedig az én szerény véleményem szerint minden tisztességes ember felelni szokott a hozzá intézett kérdésre, no de hát Csikban történt, nem varrok himet ez egy esetből, úgy is mindenféle lelkész felelt kérdéseimre, pedig sokat zaklatom a lelkész urakat a hívek hiányos bevallása következtében).

Elég az hozzá, hogy a bírói kiigazítás kátyuba maradt volna, ha „ahol a veszedelem legnagyobb, ott az Isten nem lenne legközelebb.“ A kis ártatlan megunta ezt a zajos világot, hol az embert már születésekor mindjárt zaklatni kezdték, s elköltözött abba a másik világba, hol csak két anyakönyvet vezet az Ur: a „jó“ és „gonosz“ cselekedetek könyvét.

A marosvásárhelyi anyakönyvvezető értesít, hogy X. Y. leánykája decz. 4-én 1896. elhalt, 465. szám alatt anyakönyveltetett.

Hála Istennek! újból nyomra jöttem. Izibe irok az anyakönyvvezetőnek, írta meg a házszámot, ahol az illető meghalt. Megirta. Nosza fogom a pennát, irok a rendőrségnek,

hogy X. Y.-t, aki itt és itt lakik, hallgassa ki arra nézve: Mikor méltóztatott a világot szerencsétlenül becses születésével? (én tőlem ugyan elmaradhatott volna születetlen is.)

Három nap alatt küldte a rendőrség a kihallgatási jegyzőkönyvet: született Gyergyó-Remetén 1873-ban.

Ekkor aztán a rendőri jegyzőkönyv alapján megindítottam a bírói kiigazítási eljárást. Hanem megkövetem szépen a felügyelő urat, több hibát ne kapjon, mert fele se tréfa az efféle kiigazításoknak.

Ezen kis leány 12. számú ívében csak 18 okmány van a bírói kiigazítási végzéssel. Ilyen gyönyörű multság ez a bírói kiigazítási eljárás.

Egy ilyen ügy lebonyolítása egy ügyvédnek egy 100-ast hajtana, én pedig az egész évi irka-firkaért kapok ennyit. No de hát rendben van az anyakönyv, ez a fő.

#### b) Halotti irattár.

Éppen az az eljárásom itt is, mint a születési irattár rendezésénél. Veszek egy fél iv papirt, összehajtom hosszára. Kívül felül jön: Szám: 1—1895. hal., a közepe tájára: Germán Vazul (Vaszilia) halála. A belső jobb oldalra:

Meghalt Gabudon 1895. október 7-én.

Atyja: idősebb Germán Miklós földmives (néhai).

Anyja: Pitya Borbára (Vurvara).

Házastársa: Moldován Mária.

Ezután aláhúzom és jönnek az iratok:

1. Halottkémi bizonyítvány.

2. Bírói kiigazítási végzés (az elhunyt nevének családi neve nem „Moldován“, hanem „Mokán“).

Igy megyek tovább, évenként fedéltáblába gyűjtve annyi fél iv papirt, a hány haláleset van.

Fedéltáblákat készített a nagyenyedi papírárujár részvénytársaság.

Minden később érkezett irat, mely ezen halálesetre vonatkozik, pl. az árvaszék kéri German Vazul halotti anyakönyvi kivonatát. Az árvaszék rendelete nem megy a vegyes iratok közé, hanem az 1—1895. hal. számú félívbe jön 3-ik aktának.

Legyen szabad elmondanom itt szintén egy halotti anyakönyv-kiigazítást. Nagyon érdekes. Ebből meggyőződhetik a nagyérdemű közönség, hogy a tiszteletdíjat nem méltánytalanul vesszük.

Január 8-án nem voltam itthon; éppen mikor haza érkeztem, éppen akkor végez a helyettes ur egy haláleset-bevezetést. „Éppen jó, hogy jössz, — mondja — nézd meg, nincs valami hiba?“ „Pompásan van, nincs semmi hiba, ha csak ezután nem lesz.“ „Hát hogy lehet ezután?“ „Azt majd meglátjuk. Hanem most egy 33. rakt. számú nyomtatványon értesíteni kell a marosbogáthi anyakönyvvezetőt a halálesetnek a születési anyakönyvben leendő feljegyzése végett.“ „Hát ezzel a dolog rendben volna, ugy-e? . . .“ „Van a meenydörgös mennyköt.“

Négy nap múlva azt írja a marosbogáthi anyakönyvvezető: a marosbogáthi anyakönyvben Básony János (czigány, tehát fekete bársonyt kell érteni) és Jakab Anikónak „Viktoria“ nevű leánya nem fordul elő, hanem 1896. november 16-án anyakönyveltetett Jakab Annának egy törvénytelen gyerkeke, utóneve: „Ruszunda“, indítsam meg a nyomozást a bírói kiigazítás végett s a kiigazítás megtörténte után újból tegyem át

a halálesetet feljegyzés végett. Így tehát az 1898. évi halotti anyakönyv 3-ik számú bejegyzés teljesen téves, és sem az anyakönyvvezető, sem a halottkém nem hibás, hanem Bársony János bejelentő, de hát honnan szagolja ki azt az anyakönyvvezető, hogy az illető bejelentő helyes bejelentést tesz-e?

Egy fiatal kollégám azt tanácsolta, hogy előbb csak papírra jegyezzem az adatokat, s csak azután irjam az anyakönyvbe. Hátha éppen pergamentre irtam volna is, talán jobb lett volna, ha nem jól vallott? Itt az egész bejegyzésben csak az anya neve helyes, a többi mind helytelen.

Legelőször irtam a marosludasi anyakönyvvezetőnek, miután a megjegyzés rovat szerint először M.-Ludast mondotta a halott születése helyétül s csak később javította ki. Onnan vissza irnak, hogy ott nem fordul elő Bársony Viktoria. Megkértem a marosbogáthi anyakönyvvezetőt, küldené el Jakab Anna Ruzunda leányának születési anyakönyvi kivonatát.

A megküldött születési anyakönyvi kivonatból rájöttem, hogy az elhunyt és ez a „Ruzunda“ egy és ugyanaz. Mert a bejelentő itt Bársony János „lakásadó“, az anya itt is Jakab Anna. Tehát megidéztem január 19-én déli 12 órára a halottkémet, a bejelentőt és az anyát. A tárgyalás rendén kiderült, hogy:

1. Az elhunyt nem Bársony Viktoria, hanem Jakab Ruzunda.

1. Bársony János nem törvényes atya, csak természetes, mivel a közös háztartásban élő Jakab Annával nincs törvényes házasságban. A dolog ki van tisztázva. Következik a kiigazítás: Le kell másolni a halotti anyakönyvet, a bogáthi anyakönyvvezető, a marosludasi anyakönyvvezető átiratait, a tárgyalási jegyzőkönyvet (eredetiben semmit sem adok ki), kiigazítási tervezetet kell készíteni, kísérelő iratban a főszolgabírónak jó részletesen elbeszélni az egész bonyolult ügyet; ez megint olyan munka, amin egy ügyvéd újra keresne 100 frtot. S még az is kérdés, ki lehet-e ezt a bejegyzést igazítani? Véleményem szerint nem; az egész bejegyzés bíróságilag megsemmisítendő és újra anyakönyvelendő.

Ne irigyeljük tehát tőlünk azt a tiszteletdíj adott 100 frtot, mert ezzel csak a hazafiságunkat fizetik (mások ezért is sokkal többet kapnak), de nem a munkát.

Oly ostoba bejelentést tesz egy-egy buta, hogy még csak a 11. számú bejegyzésnél vagyok, s már három bírói kiigazítást kértem, most jön a negyedik, ez is cifra. Egy törvénytelen leánynak született egy törvénytelen gyereke. A születés bejegyzésénél az anya családi neve „Szabó“-nak irattott, ez a kicsinek is a családi neve. Meghalt s a haláleset bejegyzésénél az anya családi nevét „Dudás“-nak mondták s a kicsike is „Dudás“.

Összekerestem öt felekezeti anyakönyvben, de sehol sincs az anya bejegyzése. Kihallgattam a keresztszülőket, a keresztlő g. kath. lelkészt. A román anyakönyvbe azért nem irta be, mert év. ref. Az év. ref. anyakönyvben nincs még. Már most az a furcsa eset van, hogy a gyermek születése és halála után kell anyakönyvelni az anya születését, s csak úgy lehet törvényesen és korrekt kiigazítani az állami anyakönyvet. Az anya tehát meg se született s a gyereke már meg is halt. Ugy-e, cifra história? és nem is találós mese.

Aztán nálam az is baj, hogy roppant lelkiismeretesen veszem a dolgot; ahogy később rájövök valamely adat tévességére, azonnal megindítom a bírói eljárást. Ezt nem köszöni meg sem a főszolgabíró, sem a járásbíró ur, de hát amíg én vezetem, feltétlen rendben kell lenni az anyakönyvnek. Azok fontos, életbevágó okmányok; nem lehet úgy vezetni, a hogy például a csúcsi év. ref. anyakönyvben van egy pár feljegyzés:

„1795. die novembris. Kereszteltem Bársony cigánynevének kettős purdeját“, vagy:

„1868. augusztus 12. kereszteltem a nagyságos Ur (Gáspár) béresének Jóskát.“

Ime, tisztelt kollégák, aki ezekből ki tud állítani egy keresztlevelet, azt megteszem fő-fő kerületi anyakönyvi felügyelőnek.

Két század bizonyítja e szerint, hogy mégis csak szükség volt az állami anyakönyvvezetésre.

#### c) Vegyes irattár.

Ide jönnek a különböző hatóságoktól érkező iratok, felsőbb rendeletek, idegen anyakönyvvezetők megkeresései, ugyszintén az anyakönyvi hivatal levelezései.

Ha ezen megkeresések, bírói végzések valamely anyakönyvi esetre vonatkoznak, születési, halálozási, vagy házassági esetre, úgy azok áttételnek az illető házassági, halotti, vagy születési irattárba, helyükbe egy pótlap (filera) teendő, rávezetve: áttétel a születési irattár 7—1897. szám alá, vagy halotti irattár 19—1896. szám alá.

Az én irattárim így vannak berendezve. Aki jobbat tud, az csinálja úgy. Fődolog, hogy rendben legyen és akármely ügydarab a hozzátartozandókkal egy helyt és minden hosszas keresgélés nélkül könnyen megtalálható legyen.

Maros-Csúcs, 1898. január 31.

Szabó Gyula,  
kir. anyakönyvvezető.

#### A Fortuna közgyűlése.

Az Abrudbányán és vidékén aranybányászatot folytató „Fortuna“ részvénytársaság f. évi január hó 31-én tartotta meg Budapesten rendes közgyűlést Boér Béla abrudbányai polgármester elnöklétével.

Az igazgatósági jelentés így szól:

„A külföldi pénzügyi művelet azonban, mint rendesen, tetemes időt vett igénybe és időközben történt az, hogy egyes részvényesek türelmüket veszítve, az alapítók ellen bűnvádi feljelentést tettek, mely feljelentés, illetve feljelentések következménye az lett, hogy a külföldi tőke tárgyalásait Hammond Ed.-dal megszakította és kötelezettségének nem tett eleget, illetve nem vehette át részvényeit.“

Az igazgatóság feladatát tehát az képezte, hogy e részvények másoldalu elhelyezése által hiúsítsa meg a társaságról terjesztett rossz híreket, melyek a múlt év folyamán lehetetlenné tették minden pénzügyi műveletet.

A bűnvádi eljárásra vonatkozólag bejelentik, hogy a vizsgálat még mindig folyamatban van, s bizalommal tekintünk a bírói döntés elé, mert az igazgatóság, mint ilyen, sem a törvények, sem a részvényesek érdeke ellen nem vétett.

Ami magát a tervbe vett pénzügyi műveletet illeti, megemlítjük, hogy időközben egy külföldi pénzcsoporttal léptünk érintkezésbe és a tárgyalások jelenlegi kedvező

folyamata azon reményre jogosít, hogy e csoport átveszi a Hammond-féle kötelezettséget és rendelkezésünkre bocsájtja a szükséges tőkét, mely a bánya üzembe-vételéhez szükséges.

Nem az anyagi eredmény, hanem az örövendetes tény szempontjából kiemeljük, hogy dacára minden lényeges segédesszűk hiányának és a legkisebb mérvű munkálkodásnak, aranytermelés czimén 614 frt 98 krnyi tényleges bevételt értünk el, amit fontosnak tartunk azért is, mivel ez által meczafórlást nyer azon felmerült állítás, mintha bányánk egyáltalában aranyat nem tartalmazna.

Jelentésünk általános részét befejezve, foglalkoznunk kell társaságunk volt alapítóival, Langermann James és Hammond Ed. P. T. igazgatósági tagokkal is.

E tekintetben kizárólag a részvénytársaság álláspontjára helyezkedünk és ez oknál fogva, mivel előbb nevezett a bánya vételár czimén kapott részvényei egy részének értékesítése után külföldre távozott és a társaság ügyei iránt megszűnt érdeklődni, mivel továbbá Hammond Ed. igazgatósági tag elvállalt alapítói kötelezettségének nem felelt meg és mindkét igazgatósági tag eljárása sokban hozzájárult a társaság diszkreditálásához, mind ezeknél fogva az igazgatóság indítatva érzi magát azt javasolni a t. közgyűlésnek, hogy nevezett igazgatósági tagok mozdittassanak el ezen állásukból és helyükbe oly részvényesek választassanak, kik vállvetve a jelenlegi igazgatósággal, komoly feladatul tűzik ki a társaság ügyeinek rendezését.“

A felügyelő bizottság azt javasolja, hogy a közgyűlés fogadja el az igazgatóság ama javaslatát, hogy ez alkalommal ne adassék osztalék s az igazgatóságnak a felmentvény megadassék.

A jelentéshez Vázsonyi Vilmos dr. szólott elsőnek, úgy saját személyében, mint kliensei képviselésében is, kijelentve, hogy a jelentést tudomásul nem veheti.

Boér elnök kijelenti, hogy a 4000 frtot az igazgatóság a saját zsebéből fizette meg. A banya egy része kiskoruk nevében van s még folyik a hagyatéki tárgyalás.

Hoitsy Pál kijelenti, hogy a banya dus aranytartalmu, most egy hollandi cég fogja elvállalni a Hammond részét.

Minden nevezetesebb momentum nélkül erre letárgyalták a napirendet. Új igazgatónak Huszár Kálmán dr.-t választották meg. A felügyelő bizottság a régi maradt.

A közgyűlés végül elhatározta, hogy a „Daily Telegraph“ ellen — minthogy először közölt hazug híreket a nyilvánosság elé — sajtópört indítanak.

Ezzel a közgyűlés véget ért.

#### Vegyes hírek.

— **Kérjük t. olvasóinkat hátralekös előfizetéseik gyors beküldésére.**

— **Kinevezés.** A kolozsári kir. itélő tábla elnöke ifj. Tóth Miklós végzett jogászt a dévai kir. törvényszékhez díjas joggyakornokká nevezte ki. A kinevezés városunk egy intelligens, kiválóan képzett fiatal tagját éri. Örömmel jelezzük ez első lépést egy életpálya kezdetén és őszintén gratulálunk fiatal barátunknak.

— **Közgyűlés.** A Nagyenyedi Papírgyár Részvénytársaság e hó 13-án, vasárnap d. u. 4 órakor tartja meg rendes évi közgyűlését a városháza nagytermében.

— **Pályázat.** Az alsófehérvármegyei tanítóegyesület központi választmánya pályázatot hirdet a „Gáspár-alap” ösztöndíjra. Pályázatra jogosult minden egyesületi tag gyermeke, vagy elhalt tag árvája, nemzeti-ségi és nemi különbség nélkül, ki elemi iskolánál magasabb intézetben tanul. Folyamodvány mellé csatolandó iskolai bizonyítvány, vagyoni bizonyítvány és a befizetett tagsági díjakról kiállított nyugta. Pályázati határidő f. hó 20-ik napja. Folyamodványok alulírottakhoz küldendők. Nagy-Enyed, 1898. február 4. Sebestyén Sándor, egyesületi alelnök.

— **Pique-nique.** Mint értesülünk, hushagyó-kedden városunk intelligens fiatalsága a szokott hushagyókeddi pique-nique-t az idén is megtartja. A fiatalság e hó 4-én Bánffy Kazimir br. elnöke alatt ez ügyben már értekezletet is tartott és határozatilag az estély megtartását kimondotta. Az értekezlet határozatai szerint a pique-nique fényesnek ígérkezik, helyiségül a régi és új városháza termei és a kaszinó helyiségei fognak szolgálni. A rendezőség elnökül dr. Lengyel György választott meg, a rendezőségben pedig részt vesz városunknak összes fiatalsága és így már ez is teljes garancia, hogy hushagyó-kedden fiatalságunk a legkedélyesebben fog bucsut mondani a farsangnak.

— **Mulatság.** Mint biztos forrásból értesülünk, a nagyenyedi daloskör f. hó 12-én a városháza nagytermében tánczczal egybekötött humoros estélyt rendez. A siker érdekében a próbák nagyon szorgalmasan folynak. Nagy remény van, hogy ez estély nagyon szépen sikerülend. A meghívók a legközelebbi napokban már szét fognak küldetni.

— **A „Gáspár-alap” kezelő bizottsága** halás köszönetét fejezi ki ez uton is tiszteletes Jakab Károly boros-benedeki ev. ref. lelkész urnak, ki a nevezett alap gyarapításához 5 frt adománnyal járult.

— **Meghívó.** A nagyenyedi kir. orsz. fegyintézet őrszemélyzete február 19-én szombaton a régi városháza nagytermében saját temetkezési egylete javára az intézeti tisztikar: Uray László, Röder Antal, Makovicska Ottó, Diószeghy Lipót, Dráveczky Gusztáv, Szathmáry Mózes urak védnöksége alatt zártkörű tánczvizalmat rendez. A rendezőség: Kisgyörgy Márton jegyző, Jászay Sándor pénztárnok, Kovács Ferencz, Mecsér László, Szathmáry József, Telegdi Károly. Belépti díj: Személy-jegy 1 korona. Család-jegy 3 személyre 2 korona 40 fillér. Jegyek előre válthatók az intézeti kapusnál, este a pénztárnál. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag nyugtáztatnak. Kezdeté este 8 órakor. Jó zenéről, vendéglős és czukrászról gondoskodva van.

— **A helybeli ev. luth. templom** új orgonájának költségeire eddig összesen 69 frt 50 kr folyt be. A már kimutatott összegekhez a következő szíves adakozások folytak be: Ungár Mihályné, Veres Jánosné, Nagler Gizi (Maros-Ludas) 1—1 frt. További szíves adakozások a „Közérdek” kiadóhivatalához kéretnek, mely azokat jövőre is készséggel nyugtázza.

— **Nem lesz krajczár.** A valutarendezés folytán a krajczár is kikerül a forgalomból. A krajczár, amely tulajdonképp legkisebb pénzünk volt s most helyét elfoglalja a nagyzóló kétfülleres. Lukács pénzügyminiszter 40918. számú rendeletével nevezi ki a kétfülleres hivatalos pénzzé.

A rendelet szerint az ausztriai értékű 1, azaz egy krajczáros és fél krajczáros rész váltópénzt a magánforgalomban csak 1898. évi június hó harminczadikáig kell elfogadni, az állami pénztáraknál és hivataloknál pedig csak 1899. évi december hó harminczegyedikéig fogadjanak el s hogy 1899. évi december hó harminczegyediké után azokat sem névértékükben, sem anyagi értékük megtérítése mellett többé sem fizetésekképpen el nem fogadják, sem be nem váltják.

— **Az óratolvaj király.** XIV. Lajos termeibe belopódzott egykor egy tolvaj s éppen azon fáradozott, hogy létrára állva, leemeljen a falról egy ritka értékes órát, amikor belépett az uralkodó. XIV. Lajos még csak szóhoz se juthatott, hogy megkérdezze tőle, ki ő és mit akar itt, amikor már a lélekjelenlétét nem vesztett tolvaj így szólt: — Csak ki ne csuszszék alólam a létra... A király e szavak után úgy vélte, hogy tudja már az ismeretlen kilitét. Valami órásmesterember, aki leakasztja az órát, hogy javításba vigye. Készséggel odalépett tehát hozzá és saját fenséges kezeivel támogatta a létrát a lefelé lépdelő tolvaj lábai alatt. Az megköszönte a szíveséget és hóna alatt az órával elballagott. Kis idő múltán jelentették a királynak, hogy a palota legszebb ingaóráját ellopta valaki. A király kérdézősködött, hogy melyik órát? A válaszból megtudta, hogy azt, amelyet nemcsak hogy látott, de segített is ellopni. És akkor így szólt: — Tudom. Azt is tudom, hogy két tolvaj lopta el. Az egyik fölmászott az óráért, a másik addig tartotta a létrát. — Honnan tudja ezt felséged? — Honnan? Hiszen én voltam az egyik tolvaj: én tartottam a létrát...

— **Meghámozzuk-e az almát?** Nem, ne hámozzuk meg az almát. Egy német doktor tanácsolja ezt s magyarázza az almáról szóló cikkében, hogy éppen az alma héjában van a legtöbb tápláló erő, abban van az alma jellegzetes illata, fűszeres íze. Oktalanságnak és pazarlásnak mondja, ha valaki meghámozza az almát és a héját eldobja. Csak azokra a leányokra nem vonatkozik ez, akik a hátuk mögé dobják a szalagba hámozott almahéjat, hogy leendő férjük nevének kezdőbetűjét megtudják.

#### Meteorologiai jelentés febr. 2-től febr. 5-ig.

Nap	Óra	Légnyomás 700-t	Hő	Szél iránya és erő- sége	Bor- lat	Csapadék	Hő napi max. min.
2	7	66.2	-1.9	—	10	—	
	2	63.7	+2.2	N <sub>1</sub>	10	0.8	+2.2 -2.0
	9	59.6	+0.3	—	6	—	
3	7	52.9	+0.4	—	5	—	
	2	52.0	+2.8	—	10	—	+3.7 +0.2
	9	51.8	+2.1	—	10*	10.1	
4	7	47.2	+0.2	—	10*	0.8	
	2	45.8	+2.2	SW <sub>1</sub>	4	—	+3.0 -7.6
	9	46.9	-5.7	—	0	—	
5	7	46.9	-7.0	NW <sub>1</sub>	3	—	
	2						
	9						

Kihátás: Bors, havazással.

\* A légnyomás tenger-színére van átcsatolva. — Hő C° fokokban. Szél iránya: N = észak, S = dél E = kelet, W = nyugat. Szél erőssége = 1—10-ig. Borlat fok = 1—10-ig. Csapadék mennyisége milli-méterekben értendő. ● = eső, \* = hó, ▲ = jég Δ = dara.

## Irodalom.

### Magyar Könyvtár.

— Olcsó Shakespeare. Új füzetek. —

A Lampel-féle könyvkiadó cég új vállalata, a „Magyar Könyvtár”, mely jó és olcsó könyvek terjesztését tűzte ki célul, pár hónap alatt kelves ismerősévé vált a magyar olvasóközönségnek. Mindenki örömmel támogatja nemzeti kultur-hivatásának betöltésében, s a hasonló fajta idegen nyelvű vállalatok már is kénytelenek lassan-lassan a Magyar Könyvtár sárga füzetek elől visszavonulni.

Most jelent meg az új vállalat harmadik sorozata, öt füzet, a 17. számtól a 22-ig. Van ezek között a füzetek között egy, a 20—21. szám, amelyre első sorban felhívjuk olvasóink figyelmét: s ez a „Szentivánéji álom”, melyet Arany János remek fordításában nyújt a vállalat. Ez a füzet a Magyar Könyvtár programjának legmerészebb pontját viszi egy hatalmas lépéssel közelebb a megvalósítás felé, s a magyar irodalom minden igaz barátjának őszinte örömet okoz. A „Magyar Könyvtár” ugyanis felvette programjába azt is, hogy egy teljes Shakespeare-rel és egy teljes Molière-rel fogja irodalmunkat gazdagítani. Van ugyan már egy teljes Shakespeareünk, amely a Kiszaludó-társaság kiadásában jelent meg, de ennek a Shakespearenek, ha a fordítás kisebb-nagyobb tökéletlenségeitől el is tekintünk, legnagyobb hibája az, hogy az olcsóbb kiadásban elfogyott, diszes kiadásának ára pedig egész kis vagyon.

A Magyar Könyvtár Shakespeare legtöbb darabját elsőrangú fordítókkal külön a vállalat számára újra fordíttatja. Arany János fordításait azonban, a Szentivánéji álom, Hamletet és János Királyt, valóban vakmerőség volna újra fordíttatni. Shakespeare áttűtetésének művészi feladatát nyelvünk legnagyobb mesterénél, Aranynál jobban nem egyhamar volna képes bárki is megoldani. Nagyon is érthető s nagyon is dicséretre méltó tehát, hogy a Magyar Könyvtár kiadója nem kímélte az áldozatokat a végből, hogy az Arany-fordításokat a vállalat számára megszerezze, s az ígért új Shakespeare legmértőbben Arany fordításaival kezdje meg. Ez meg is történt, s reméljük, hogy Shakespeare-t, e szép olcsó kiadásban, minden irodalmi miveltségű hazafi meg fogja szerezni, s a britt óriás fényes diadallal fogja bejarni hazánkat.

Méltón csatlakoznak azonban a „Szentivánéji álom”-hoz az új sorozat többi füzetek is. A 19. füzet Kiszaludó Károly válogatott költeményeit tartalmazza, Bánóczi József rendezésében, aki tartalmas irodalmi bevezetést is irt a költemények elé. Reméljük hogy e füzet a „Kérők”-kel együtt, amely a Magyar Könyvtár 5. füzeté, csak bevezetése Kiszaludó Károly műveinek, s idővel az új vállalat füzetekivel egy teljes Kiszaludóra fogunk szert tenni. Bánocz irt szép bevezetést a 22. füzet elé is, amely Kármán „Fanny Hagymányai”-t, megújuló irodalmunknak ez a legbecsebb emléke, tartalmazza. A 17. számú füzetnek a címe: „Francia elbeszélők tára” s tartalma egy csomó jeles francia novella a modern francia irodalom elsőrangú íróitól, Ambrus Zoltán kitűnő magyarosításában. A „Francia Elbeszélők Tára” az „Olcsó Elbeszélők Tára”-nak párja (13. füzet) s úgy, mint ez

folytatódni fog, állandó szellemi érintkezést hozva létre a modern francia és olasz irodalom és a magyar olvasó közönség között.

A 18. füzet Rovetta-nak az olasz állam nagy díjával koszorúzott hatásos drámáját közli: „A becstelenség”-et, Radó Antalnak, a M. K. szerkesztőjének kiváló fordításában. Ezt a drámát a budapesti Vígyszínház nagy hatással adta és adja folytonosan, s valóban köszönettel fogadjuk a „Magyar Könyvtár”-tól, hogy az olvasó közönség számára is hozzáférhetővé tette.

Az új sorozat, melynek minden száma a legnagyobb érdeklődésre érdemes, a már ismerős 15 kros sárga borítékú kis füzetekben jelent meg, tiszta szép nyomással, jó papíron s minden könyvtár utján megszereshető.

## Közgazdaság.

### A talaj termőképességének fokozása foszfor-sav segítségével.

Igen kedvező jelenségnek vehető, hogy a foszfor-savas trágyák alkalmazása évről-évre gyarapodik, bár még mindig nem alkalmazzák azokat oly mennyiségben, mely a hozam érdekében kívánatos volna. Gazdáink mindinkább azon meggyőződésre jutnak, hogy manapság a gazdálkodás nem fizeti ki magát az esetben, ha foszfor-savat nem vásárolnak. Általában azt tapasztaljuk, hogy kizárólag istállótrágyával egybekötött gazdálkodásnál a talaj foszfor-sav készlete oly mértékben csökken, hogy nem elégséges nagy terméshozamok létesítésére, s a gazdasági termények mai alacsony ára mellett csak az esetben gazdálkodhatunk veszteség nélkül, ha műtrágya alkalmazásával a terméshozamot szaporítjuk és ezáltal olcsóbban állíthatjuk elő. Az utóbbi időben ismételt történet felszólalás az iránt, hogy a szemes termények nem régeni alacsony ára mellett több figyelmet szenteljenek az állattartásnak, s ezzel kapcsolatban kell, hogy a rétek művelése is felkaroltassék. Tényleg a műtrágyák alkalmazásával sikerült a szénahozamot jelentékenyen fokozni, különösen az esetben, ha a foszfor-savas műtrágyák mellett káliumtrágyákat is alkalmaztak. Ez alkalommal azonban eltekintünk a rétek műtrágyázásának módjaitól, hanem inkább a szántóföld műtrágyázásáról kívánunk egyet-mást elmondani.

Ha talajunk foszfor-savban szegény is, az illető szántóföldet foszfor-sav trágyában akarjuk részesíteni, úgy azt legbiztosabban vízben oldható foszfor-sav alakjában alkalmazhatjuk. Legjobb erre a célra a szuperfoszfátok, mivel ezek tartalmazzák a foszfor-savat oly alakban, amelyben a talajban foglalt víz közvetlenül feloldani, egyenletesen elosztani képes, hogy így a növények gyökerei gyorsabban és tökéletesen felvehessék. Kérdés most már, hogy ősziak alá használhatunk-e szuperfoszfátot?

Ha az őszi és tavaszi termények tenyészideje között különbséget veszünk tekintetbe, első pillanatra azt gondolhatnánk, hogy ősziak alá lehetne foszfor-savas műtrágyát más alakban is adni, mint vízben oldható, tehát gyorsan felszívódó alakban, mert hiszen a tenyészeti idő hosszú, a növénynek elég ideje van a megkívántató foszfor-savat felvenni még az esetben is, ha nehezebben oldható alakban adjuk. Ezen nézet azonban nagyon téves; még ősziak alá is sokkal czélszerűbb a foszfor-savat szuperfoszfátban adni, mivel

a növények fejlettebb, erőteljesebb állapotba kerülnek a téli hónapokban s későbbben is sokkal jobban és gyorsabban fejlődnek. Rövid tenyészidővel bíró művelési növényeknél, tehát pl. a cukorrépánál, a burgonyánál a szuperfoszfátok semmiféle más foszfor-savas trágyával nem pótolhatók. Ha talajaink foszfor-savban szűkölködnek, s ha a megelőző években csak istállótrágyában részesültek, s csak néha foszfor-sav trágyában, úgy az ősziak alá nem czélszerű a hiányzó foszfor-savat pl. Thomas-salak alakjában adni, miután ilyen esetekben igen gyakran érünk el oly terméstöbbletet, amely a trágyázás költségeit fedezi. Ily foszfor-savban szegény talajokra szuperfoszfátot kell adnunk és pedig nagyobb mennyiségben, legalább 40 kg. foszfor-savat hektáronként. Az említett talajokat hektáronként 2 méter-mázsa (16%) szuperfoszfáttal megtrágyázni határozottan kevés; e mennyiség ugyan jobb talajokon jó eredményt ad, de gyengébb talajokra ez határozottan kevés. Ha olyképen akarunk trágyázni, hogy a talajnak tartaléktrágyát óhajtunk nyújtani, akkor választhatunk más foszfortrágyát is. Ha pl. luczernát vetünk, mely több éven keresztül marad meg ugyanazon szántóföldön, akkor czélszerű miudjárt a talaj előkészítése alkalmával több évre elegendő foszfor-sav-készletet a talajba juttatni, s ezt megtehetjük Thomas-salakkal, mely sokkal nehezebben oldódik, s így hatása nem oly szembeötlő ugyan, mint a szuperfoszfáté, de 3—4 évre is kiható. Tulajdonképen minden foszfor-sav-trágyázás alkalmával nyújtunk a talajnak bizonyos mennyiségű készletet, de nagy különbség az, hogy mennyit. Többet adni, mint amennyi szükséges, bizonyára nem czélszerű. Foszfor-savban szegény és sok istállótrágyával megtrágyázott szántóföldeken csak szuperfoszfátot adjunk. Egyáltalán szuperfoszfátot Thomas-salakkal együttesen adni semmiképen sem ajánlatos. Természetes, hogy megfelelő nagy terméshozam elérésére a megfelelő nitrogéntrágyázás is szükséges és őszi trágyázásnál igen czélszerű — még istállótrágyával jól megtrágyázott talajokon is — csekély mennyiségű könnyen oldható nitrogén trágyát elhinteni kénsavas ammoniak alakjában. Ép úgy az őszi trágyázás legalkalmasabb arra, hogy a talajt káliummal is lássuk el, különösen az olyan esetekben, ha kapásnövények fordulnak a vetésforgóban elő.

### Szerkesztőség:

Dr. MAGYARI KÁROLY. TÖRÖK BERTALAN.

Kiadó:

Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráru-gyár részvénytársaság.

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráru-gyár részvénytársaság könyvnyomdájában.

## Ház-eladás.

A Szentkirály-utca 128 szám alatt levő öt szoba, konyha, kamara, istálló, szekérszín, fűkamara és gyümölcsös kert után járó szántóföld, az udvarban kitűnő kút jó ivóvízzel, egy ujonnan épült amerikai rendszerű jégverem, terümentes és hat évig adómentes, szabad kézből örök áron

## ELADÓ.

Értekezhetni Czeller Eduárd tulajdonossal Nagy-Enyeden.

1882 1-3

Sz: 643—98. árval.

## Hirdetmény.

Alsófehér vármegye központi árvaszéke közhírré teszi, hogy alvinczi néhai Teleky József kiskoru gyermekei tulajdonát képező, Alvincz községében fekvő ingatlanok: uri lak és gazdasági épületek, 103 hold 870 □ öl szántóföld, 2 hold rét, 7 hold szőlő, 12 hold 1492 □ öl legelő és 1 hold 168 □ öl földadó alá nem eső terület 1898. évi márczius hó 1-től kezdődőleg 6 egymás után következő évre Alsófehér vármegye kp. árvaszéke hivatalos helyiségében Nagy-Enyeden 1898. febr. 16-án reggeli 9 órakor tartandó nyilvános árverésen haszonbérbe fognak adni. Kikiáltási összeg 1200 frt; bánatpénz ennek 10<sup>0</sup>/o-a. Az árverezési feltételek Alvincz nagyközség előjárásági iródájában, valamint Alsófehér vármegye kp. árvaszékénél a hivatalos órák alatt betekinthetők. Ajánlatok írásban is elfogadtatnak — megfelelő bánatpénzzel ellátva — az árverezés megkezdése előtt.

Alsófehér vármegye kp. árvaszékének Nagy-Enyeden 1898. január 25-én tartott üléséből.

Tóth Miklós,

elnök.

1374 3-3

Eugen herczeg-szobor sorsjegyek	Húzás már pénteken
Főnyeremény	
<b>75.000</b>	
korona érték.	
Sorsjegyeket 50 kr-ával ajánl:	
Hecht S. bank és váltó üzlet,	
Budapest, IV. Ferencziek tere.	

## Lakás kerestetik.

Jó állapotban levő, 2—3 szoba, konyha, kamara, padlás, fatartó stb-ből álló lakás több évre haszonbérbe kerestetik.

Ajánlatok e lap kiadóhivatalához intézendők.

1883 1-1

## Meghívó.



✱ A Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárugyár Részvénytársaság ✱

### I. évi rendes közgyűlését

a városháza üléstermében **1898. február hó 13-án d. u. 4 órakor** tartja meg, melyre a részvényesek tisztelettel meghívotnak.

#### Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó, a megjelent részvényesek számbavétele és a jegyzőkönyv hitelesítésére két részvényes tag kiküldése.
  2. Az igazgatóság jelentése az 1897-ik üzletévről.
  3. A felügyelő bizottság jelentése a zárszámadás megvizsgálásáról.
  4. A nyereség felosztása iránti határozat.
  5. Négy felügyelőbizottsági tag választása.
- Nagy-Enyed, 1898. február 3.

1881 1-2

**Az igazgatóság.**

### EGÉSZEN FRISSEN ÉRKEZETT.

Előre bátorkodom a birtokos uraknak szíves tudomásukra hozni, hogy **valódi javított** Wermorel peronoszpor-permetezőim már utban vannak, ezekből a múlt évben is közel 40 drbot adtam el és aki csak tehetett, még utána rendelt; ez biztosítást nyújt, hogy ezek a legjobbak. Az idén érkezendők között még az a javítás is van, hogy folyadék-tartójuk oly kemény érezből készül, mely képes a kékkő-olajat pusztításának ellent állani. **Legkönnyebben szétszedhető**, bárki által igazítható és összeállítható. **Teljes jótállás** mellett árusítom el 12 és 14 frton. Ezek felől Deák Tamás ur, Budapest székesfőváros szőlő- és gyümölcsgazdasági intézője, úgy nyilatkozik, hogy ez idő szerint a legjobbak. Ugy a minta permetező, mint a nyilatkozat nálam már is megtekinthető. Kékkő **legerősebb**, legolcsóbb napi áron, nálam mindig kapható. Nemes aczélből készült **kaszáimat** jótállás mellett jó előre szintén ajánlom.



Ajánlom minden háztartáshoz, különösen üzletek, pincék, raktárakhoz és csatornákhöz biztos, méreg nélküli

### EGÉRIRTÓ

szereimet; az eredményért **szavatolok**, ellenben a pénz visszaadatik.

Raktár: **Bisztritsány Lajos** urnál Nagy-Enyeden.

Malárcsik G.  
Sátor-Alja-Ujhely.

**A leghiresebb gőzmalmi lisztet leszállított áron ajánlom.**

Tisztelettel értesítjük az építető közönséget, vállalkozókat és hivatalokat, hogy bizományosunk **Bisztritsány Lajos** urhoz Nagy-Enyedre nagyobb mennyiségű

### ROMAN és PORTLAND CZEMENTET

küldtünk. A beocsini csemént legjobbnak bizonyult minden gyártmány felett. Bizományosunk bármely állomásra a fentebbi beocsini gyártmányokból legolcsóbban szállít bármekkora mennyiséget.

Tisztelettel  
**BEOCSINI CZEMENT UNIÓ.**

**Korona-tyukszem- és szemölcs-tapaszt** mindenkinek ajánlok. Egy doboz ára 30 kr. Biztos eredményről szavatolok, ellenben a pénzt teljesen visszaadom. **Friss caviárt, angolnát, pisztrángot, szárdiniát és orosz halakat** jutányosan ajánlok.

1845 4-52

Teljes tisztelettel  
**Bisztritsány Lajos.**

Friss székely turó és kaskavál mindig kapható.

Steárin gyertya egy csomag 35 krajczár.

Kittető jó ízű cuka-kávé kilója 1.60, 2-2.10.